

til Kommissionen. Det fremgaar af disse Indberetninger, at Godsejerstanden, Proprietæerne, som de den Gang kaldtes, have set med meget fjendtlig Øjne paa Husmandsklassen, fordi den var forholdsvis uafhængig af Godsejerne og velstillet. Amtmanden i Hirschholm Amt beretter, at han ser „daglig eksempler paa, at husmænd, som dels har lidet og dels intet hartkorn, ja endog til indsiddere lige som de er formuende til, holde bæster, køer, svin, faar og andre smaakreaturer i mængde, ofte lige saa mange som en gaardmand, og disse kreaturer skal bondens græsning så føde og ernære, ikke alene om sommeren, men endog om vinteren“. — Se, det var noget, som Godsejerne, der ejede den til Bonden bortfæstede Jord, vare meget forbitrede over, thi naar Gaardmændene toge Husmændenes Kreaturer ind paa Fælleden, i Overdrevene, i Stedet for deres egne, bleve de selv mindre delige til at betale deres Afgifter til Proprietæerne. Amtmanden skriver videre i sin Beretning: „Her i egnen, hvor jeg er kendt, ved jeg, der er sådanne husmænd og indsiddere, som det aldrig burde være tilladt at holde heste og vogn, de kunde godt hjælpe sig med at have i det højeste en ko eller nogle får. De gøre endda sure miner ad, naar de skal betale en marks penge eller to i årlig græsgæld til bønderne, som dog sidde for hartkornets tynde og udgifter . . . Det burde til bøndernes store nytte fastsættes, hvad af liv vore husmænd, indsiddere og deslige folk paa landet maatte have. Bæster, holder jeg for, burde være ganske forbudt, undtagen for de, der have saa meget hartkorn til deres huse, at 3—4 af dem kunde dyrke deres ringe jord med ét el. 2 par bæster“. Og det hedder fra en Forfatter i Datiden, at han anser „husmændene for at være gaardmændenes „blodigler“ og af bondestanden „vandbier udi staten“, idet de ere mere velstillede end Bønderne, og, som han videre siger, „de holde ordentlig assistencehus for bonden, saa at naar en bonde, der ikke er i stand, manquerer penge til en skat eller landgilde o. s. v., så kan han af dem blive assisteret, men paa haarde og ubarmhertjertige vilkår, nemlig at bonden, som er i betryk, maa overlade sin assistent så megen jord, som den anden forlanger“. Saaledes skildres i disse Godsejernes Indberetninger Husmændene som Gaardmændene langt overlegne i Formuesvilkaar, og det hedder, at naar en Proprietær vil prøve paa at tvinge en Husmand, saa svarer han :

„Jeg svarer min Husafgift, De har ingen ting med mig at gøre!“ Se, saaledes kunde en Gaardmand naturligvis den Gang ikke svare sin Husbond. Denne Selvstændighed hos Husmændene vækker Godsejernes Harme i den Grad, at en Godsejer, Brinch Seidelin til Eriksholm, skriver, at naar Husmændene ikke ville tage Tjeneste paa nærmere bestemte Vilkaar, saa skulde det fastsættes af Lovgivningsmagten, at Proprietæerne burde have Ret til „uden Lov og Dom“ at sætte dem først paa Vand og Brød, og hvis det ikke hjalp, da paa Fæstningsarbejde 1 eller 2 Maaneder. Han tilføjer selv: „Jeg ved vel, at uden Lov og Dom lyder noget haardt, men det behøves; her er *periculum in mora*“, d. v. s. Fare ved Udsættelse. Med saa fjendtlige Øjne se Godsejerne paa Husmanden før Landboreformernes Tid; Grunden dertil er, at Husmanden er forholdsvis fri, selvstændig og godt økonomisk stillet. Akkurat det samme Fjendskab udøses over Selvejergaardmændene, som der jo var nogle enkelte af. Om dem erklæres det ligeledes i Indberetninger af 1757, at Selvejergaardmændene ere en Slags Mennesker, som slet ikke burde „eksistere“. — Husmændene havde fra gammel Tid nogen Græsningsret for deres Kreaturer i det fælles Overdrev. Nu var der opstaaet en Art Fællesskab mellem Gaardmanden og hans Karl i et lignende Forhold. I de Tider gjordes jo Landarbejdet ikke som nu for en væsentlig Del af Husmændene i Egenskab af Landarbejdere; men Arbejdet først og fremmest paa Hovmarken og dernæst ogsaa hjemme paa Bondegaarden gjordes dels af Bonden og hans Hustru og Børn og dels af hans faste Tjenestefolk, en Karl og en Pige. Altsaa, der var opstaaet mellem Karlen og Gaardmanden i de Tider et Slags Fællesskab, som vel maa have hidrørt fra, at Gaardmanden ikke havde Penge til at lønne sin Tjenestekarl med. Karlen tjente da for *Lønsæd*, d. v. s. han fik et Stykke af den Gaardmanden i Fællig tilkommende Jord at dyrke, saaledes at han høstede dens Udbytte og derved fik Betaling for sit Arbejde. Det kom Godsejerne til Skade, fordi at alt, hvad der af Jordens Udbytte gik fra Gaardmanden, som var Fæster under Godsejeren, skadede denne; thi det svækkede Gaardmandens Evne til at skatte til Godsejeren. Derfor fik Godsejeren dette Fællesskab mellem Gaardmanden og hans Karl, som *Lønsæd*forholdet var, forbudt gennem en Række Forordninger, og disse gjorde Godsejerne rent vilkaarligt anvende-